

Policy Agenda: a felső húsz százaléknak kedvezett a rezsicsökkentés

Elemzés a villamosenergia-ár csökkentésének társadalmi hatásairól

1 Bevezetés

A kormány döntése alapján 2013. január 1-től 10%-kal csökkentették a legfontosabb energia-hordozók, így a villamos energia és a földgáz lakossági árát. Korábbi elemzéseinkben bemutattuk, hogy ezek a tételek teszik ki a lakásfenntartási költségek mintegy 50%-át. Azaz két olyan kiadás látványos mérséklésére került sor, amelyek érezhetően megjelennek a háztartások havi költségei-terhei között. A korábbi hónapokban több érv és ellenérv is elhangzott a rezsicsökkentés mellett, de nem készült olyan elemzés, amely ennek társadalmi aspektusát feltérképezte volna.

A Policy Agenda a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal, valamint az egyetemes szolgáltatók adatai alapján megvizsgálta, hogy miképpen oszlik meg a rezsicsökkentés a különböző társadalmi csoportok között. Annak érdekében, hogy precízebb adatokat kapjunk, kiválasztottuk a rezsicsökkentés tételei közül a villamos energiát, mivel ez minden háztartás számára hozzáférhető. Ezáltal jobban meg tudjuk ítélni, hogy a rezsicsökkentés valóban igazságos-e társadalmilag, vagy megint inkább a magasabb jövedelműeket támogatja, és ott volt szűkmarkúbb, ahol az adórendszer kapcsán korábban is.

2 Mennyit fizetünk az áramért?

A villamos energia hatásági áras termék. Azaz a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal (MEKH) határozza meg rendeletileg, hogy az egyes szolgáltatók mennyit kérhetnek a fogyasztóktól a szolgáltatásért. Mégsem egyszerű megmondani, hogy mennyibe is kerül egy kWh áram. Először is földrajzilag differenciálnak, hiszen bár elvileg liberalizált az energiapiac, azaz szabadon megválaszthatjuk, hogy melyik szolgáltatóval is szerződünk le, de ez kevésbé érződik a fogyasztók magatartásában. Azaz általában ahhoz a szolgáltatóhoz tartozunk, amely korábban is, még a liberalizáció előtt, a szolgáltatónk volt. Ilyen módon földrajzi tömbökre lehet osztani az országot, és ezen területeken lényegében homogén a szolgáltatói kör is.

Az MEKH az ármegállapítási jogával élve az egyes szolgáltatókra lebontva meghatározza, hogy mekkora lehet a szolgáltatás maximális ára. Ugyanakkor két tarifa érvényes a lakosság esetében. Az egyik az 1320 kWh/év alatti fogyasztásra, és egy ettől árban magasabb, az előlotti fogyasztásra. Az MKEH egy átlagos fogyasztást számol ki, 2400 kWh/év, és ennek adja meg az értékét. Könnyen belátható azonban, hogy ez eltérő lehet egyes fogyasztók esetében.

Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a lakossági fogyasztás esetében lehet két zónaidős árszabást kérni, amikor az ún. völgyidőszakban (ez az éjszakai órákat jelenti) alacsonyabb áron kapja a fogyasztó az áramot, míg csúcsidőszakban a normál fogyasztónál drágábban.

Ez is mutatja, hogy enyhe óvatossággal kell kezelni, amikor a politikai kommunikációban átlagértékeket használnak, mivel ez nem húzható rá minden fogyasztási típusra.

Érdekes konkrétan is megnézni, hogy milyen eltérések lehetnek az átlagértékek, és a valós értékek között. A MEKH statisztikája szerint 2012-ben az energiadíj és a rendszerhasználati díj értéke együttesen átlagosan 36,15 Ft/kWh volt. Ehhez jönnek olyan adótételek, amelyeket törvény rögzít, hogy minden fogyasztótól be kell szedni, igaz nem kell ÁFA-val megnövelni az értékét.

Ezek:

- a szénipari szerkezetátalakítási támogatás: 0,19 Ft/kWh,
- a villamosenergia-ipari nyugdíjasok áramvásárlási kedvezményére: 0,07 Ft/kWh,
- a kapcsolt termelés-szerkezet-átalakítási támogatás: 1,2 Ft/kWh.

Mindezek összesen 1,46 Ft/kWh-val növelik meg a villanyszámlánk összegét. Természetesen a számla döntő részét még megterheli a 27%-os általános forgalmi adó, ezáltal a fogyasztó átlagosan 47,437 Ft/kWh fizetett az áramért.

2013-ban a 10%-os csökkentést kötelezővé tette minden egyetemes szolgáltató számára a kormányzat. Ez alapján a meghatározott ár átlagosan a MEKH-tarifa meghatározása alapján 44,38 Ft/kWh. Ez 6,5%-os csökkentés jelentene a tavalyi statisztikai adatokhoz képest. Ugyanakkor a 2013. évi első kéthavi adatok alapján, amelyek a tényleges fogyasztásra vonatkoznak, azt látjuk, hogy 32,05 Ft/kWh az átlagos energiadíj és a rendszerhasználati díj összege, amelyre rárakódik az 1,46 Ft/kWh egyéb pénzügyi tételek, és természetesen az ÁFA. Ez alapján 42,16 Ft/kWh átlagos érték jött ki. Ez a tavalyi évhez viszonyítva 11%-os csökkenést jelent.

3 Villamos energia felhasználása a lakosságban

A Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal adatai alapján 2012-ben a lakossági fogyasztóknak értékesített villamosenergia nettó értéke 384 milliárd forint volt. Ehhez hozzáadódik az ÁFA, így összesen 484 milliárd forintot jelentett minden háztartásra együttvéve.

A KSH adatai szerint 3,9 millió lakott lakás volt 2011-es népszámlálás idején Magyarországon. Természetesen ennél több helyre van bekötve a villany, mivel a hétvégi házak, garázsok, nyaralók szintén beleszámítanak a teljes fogyasztásba. Ugyanakkor ezek energiafelhasználása alacsony, ezért az egyszerűsítés kedvéért számítsuk az „állandónak tekinthető lakás” számlájához. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy egy lakott lakásra 124 ezer forintos átlagos számla jutott.

2013-ban az első kéthavi adatok alapján a lakosság körében csökkent az energiafelhasználás, több mint 5%-kal. Amennyiben ez a csökkenés éves szinten állandó lesz, akkor – egy egyszerű becslés alapján – a tavalyi évben elfogyasztott 10,2 millió MWh helyett idén 9,7 millió MWh lehetne a lakossági fogyasztás. Ez pedig tavalyi értéken számolva is már csökkenené a lakosság összesített számláját, amely 458 milliárd forint lenne év végén.

Ebben az elemzésünkben most azt nem vizsgáltuk, hogy mi okozza a csökkenést. Amennyiben egy modernizálódó háztartási eszközök, energiatakarékos izzók miatt fogyasztásmérsléslről van szó, akkor ez tartós csökkenés lehet. De természetesen nem lehet ezzel számolni, mivel érvényesül a lakossági rezsicsökkentés. A korábban levezetett módon számolva 2013-ban 408 milliárd lesz az áramszámlánk. Ez szintén a lakott lakásokra lebontva 104 ezer forintos számlát jelentene átlagosan.

Egy csökkenő fogyasztást az év első két hónapja alapján azonban nem lehet valószínűsíteni, hiszen az, sok tényező miatt a későbbiekben akár nőhet is. Tehát a tavalyi fogyasztási mértékhez viszonyítva a rezsicsökkentés hatását a kormány mintegy 53 milliárd forinttal csökkentette a háztartások kiadásait. Ez a tavaly kifizetett lakossági áramszámla 11%-os megtakarítását jelenti.

Az állam a rezsicsökkentésen csak a villamosenergia-szolgáltatás területén 11 milliárd forinttal alacsonyabb adóbevételhez jutott, hiszen ennyivel kevesebb folyik be a költségvetésbe az ÁFA oldalán. Ezt pedig valahonnan elő kellett teremteni, amely indirekt módon megjelenik a lakossági kiadások között.

4 Rezsicsökkentés megoszlása a lakosság körében

Nem könnyű megítélni, hogy az egyes háztartások között hogyan oszlik meg a villamos energia költsége, és ezáltal a megtakarítás összege. A MEKH a 2400 kWh/éves fogyasztást tekinti egy átlagos felhasználási szintnek. Ha ezt nézzük, akkor egy ilyen lakás éves költsége 2012-ben 113.600 forint volt. Havi átlagban ez 9470 forintot jelent. Ez a számla idén a rezsicsökkentés után évi 101.000 forintra mérséklődik, amely 8400 forintos havi számlát jelent.

Ugyanakkor azonban nem egyenletesen oszlik el a fogyasztás az egyes társadalmi csoportok között. Természetesen arra vonatkozóan nem lehet egyértelmű összefüggést felállítani, hogy akinek magas az áramfogyasztása, az a felső társadalmi csoportok közé tartozik, mint ahogy az alacsony fogyasztás sem jelentheti azt, hogy az illető „szegény”. Ennek ellenére nyilvánvalóan a jövedelmi viszonyok alapján is vizsgálható a rezsicsökkentés hatása.

A MEKH adatai szerint öt fogyasztási csoportba sorolják be a lakossági fogyasztókat. Ezek a csoportok, mint az alábbi táblázatból is látszik nem arányos mértékben „tartalmazzák” az érintett háztartásokat. Ebből kifolyólag a rezszi-megtakarítás mértéke sem azonos ezeknél.

	fogyasztás mennyisége MWh	fogyasztás 2012- es értéken (millió Ft)	megtakarítás mértéke 2013-ban (millió forint)	megtakarítás aránya (%)
lakossági fogyasztók	10 224 779	484 352 894	53 240 424	-
ebből: 1 MWh-nál kisebb éves fogyasztású lakossági fogyasztók esetében (... < 1 000 kWh)	1 521 311	72 065 263	7 921 466	15
1 - 2,5 MWh éves fogyasztású lakossági fogyasztók esetében (1 000 ≤ ... < 2 500 kWh)	3 943 438	186 802 630	20 533 482	39
2,5 - 5 MWh éves fogyasztású lakossági fogyasztók esetében (2 500 ≤ ... < 5 000 kWh)	3 321 659	157 348 648	17 295 878	32
5 - 15 MWh éves fogyasztású lakossági fogyasztók esetében (5 000 ≤ ... < 15 000 kWh)	1 237 397	58 616 115	6 443 126	12
15 MWh vagy annál nagyobb éves fogyasztású lakossági fogyasztók esetében (15 000 kWh ≤ ...)	200 974	9 520 239	1 046 472	2

Az MEKH adatai alapján a Policy Agenda készítette

Az egyes fogyasztói csoportok alapján az látszik, hogy a rezsicsökkentésből eredő megtakarítás 54%-át a 2500 kWh óra fogyasztásig besorolt fogyasztók viszik el.

Ennél realisabb lehet, ha megpróbáljuk a fogyasztás nagysága alapján megnézni, hogy mekkora különbség van az alsó 10% és a felső 10% között. Erre vonatkozó adatokat a szolgáltatók statisztikai adattárából vettünk. Sajnos nem teljes körű tájékoztatást adnak a szolgáltatók, ezért a meglévőt vetítettük ki a teljes lakosságra nézve. Mivel nincs jelentős különbség az egyes régiók között (kivétel ez alól Budapest), ezért az általunk számított adatok nagy pontossággal mutatják az országos adatokat.

Az alábbi táblázatban tényleges fogyasztás alapján osztottuk meg a háztartásokat. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért megpróbáltuk un. típusfogyasztás alapján besorolni azokat. Természetesen egy ingatlan fogyasztását nagymértékben befolyásolja a benne lévő elektronikai eszközök energiatakarékossági szintje, milyensége és természetesen a mennyisége is. Az ingatlanban élők száma is hatással van a fogyasztás nagyságára, de korábbi kutatások már kimutatták, hogy a villamosenergia-fogyasztás a többi energiaforrás közül a legkevésbé függ a lakásban élők számától.

<i>Decilisek</i>	<i>Átlag éves fogy [kWh]</i>	<i>Típusfogyasztók</i>
Alsó 10%	4,1	garázs, pince, hétvégi ház
10% - 20%	242,0	pince, hétvégi ház, időszakos fogyasztás
20% - 30%	734,6	kis lakás, garzon
30% - 40%	1 112,8	lakás, kis családi ház
40% - 50%	1 462,3	átlagos lakás, családi ház
50% - 60%	1 842,7	átlagos lakás, családi ház
60% - 70%	2 289,5	átlagos lakás, családi ház
70% - 80%	2 873,5	Családi ház
80% - 90%	3 770,2	Nagy családi ház
Felső 10%	6 652,7	Nagy családi ház, villa, társasház

Amennyiben erre a megoszlásra vetítjük a rezsiköltségek megtakarításából származó összegeket, akkor meglepő számokat kapunk:

Decilisek	Átlagos megtakarítás [Ft/év/fogyasztó]	Megtakarítás (%-ban)	Teljes megtakarítás [Ft/Év]
Alsó 10%	20	0,02%	10 381 338
10% - 20%	1 210	1,15%	610 788 210
20% - 30%	3 673	3,50%	1 853 068 791
30% - 40%	5 564	5,30%	2 811 202 822
40% - 50%	7 312	6,97%	3 694 192 699
50% - 60%	9 214	8,79%	4 661 270 938
60% - 70%	11 447	10,90%	5 776 782 614
70% - 80%	14 368	13,69%	7 258 245 072
80% - 90%	18 851	17,96%	9 520 050 266
Felső 10%	33 264	31,71%	16 804 017 250

Az 53 milliárd forintos megtakarításból - amit a lakossági fogyasztók rezsicsökkentés címén megkapnak - kb. 50%-ot, azaz 26 milliárd forint a felső 20%-an jut. Azok a háztartások, amelyek nem csak akkora lakással rendelkeznek, amelynek magas az energiaigénye, hanem eddig is kb. 13 ezer forint feletti villanyszámlát kellett, hogy befizessenek kapják tehát a rezsicsökkentés felét. Eközben a fogyasztási szerkezet alapján a háztartások alsó kéttized a rezsicsökkentésnek csupán 1%-át kapta. De még, ha a kisebb lakásban lakókat nézzük, akik feltehetőleg ezzel együtt arányosan kisebb jövedelemmel rendelkeznek, akkor sem éri el a 10%-ot a teljes megtakarításon belüli arányuk.

5 Összegzés

A számok tehát azt mutatják, hogy a rezsicsökkentés nyertesei azok voltak, akik az elhasznált energia felső 20%-ába tartoznak. A felső két tized áramszámlájának csökkenése 42-szerese az alsó 20%-ba tartozókéknak. Ez pedig egyértelműen megmutatja, hogy társadalmi szempontból igazságtalan a rezsicsökkentés ilyen módon való végrehajtása.

Véleményünk szerint a mai - „mintegy fordított fűnyíró-elvként működő” - megoldásnál társadalmi szempontból sokkal igazságosabb lett volna, ha nem azokat támogatják, akik jelentős fogyasztással rendelkeznek jelenleg is. Éppen ezért két megoldási lehetőséget is látunk:

- fogyasztási alapú kedvezmény: számításaink szerint az alsó 40%-ba tartozó fogyasztók esetében 15-17 milliárd forintból megvalósítható lett volna egy 30%-os csökkentés. Amennyiben a költségvetést tehermentesítenék ennek egy részétől, akkor még a szolgáltatók számára is kezelhetőbb mértékű lett volna a teher. Természetesen ez esetben is érthető volna az a vád a rendszert, hogy nem a valós jövedelmet veszi alapul, hanem a fogyasztás nagyságát. Ugyanakkor mégis igazságosabb lett volna ez a lépés, mint a jelenlegi.
- rászorultsági alapú kedvezmény: adminisztratív szempontból kissé bonyolultabb, de szintén kisebb költségigényű lett volna, ha szociális alapon terítették volna szét a csökkentést a háztartások között. Ehhez a már bevezetett védendő fogyasztók körét kellett volna alapul venni. Esetükben már most is ad bizonyos védelmet a törvény, amelyet ki lehetett volna bővíteni egyfajta ingyenes alapcsomaggal. Például bizonyos mértékig minden fogyasztó - aki ebbe a körbe beletartozik - ingyen kapná az áramot. Természetesen forrás kérdése, hogy kiket vonna be az állam a már védendő fogyasztóknak minősítettek közé (pl. alacsony nyugdíjjal rendelkezőket), de még ez a rendszer is költséghatékonyabb lett volna, mint a jelenlegi.

A kormány által már eldöntött újabb „fordított fűnyíró-elvű” 10%-os csökkentés előtt érdemes lenni figyelembe venni, hogy mennyire szolgálja az a társadalmi igazságosságot. És azt sem kellene elfelejteni, hogy míg a tehetősebbeknél ottmaradó rezsi-forintok inkább megtakarításokba, külföldi vásárlásokba jelentkeznek, amelynek gazdaságélénkítő hatása nincsen. Ugyanakkor a szegényebb rétegeknél otthagyt forintok szinte biztosan megjelennek a gazdaságban, azaz növelik a belső fogyasztást, ezzel élénkítik a fejlődést.